

Collectieplan 2023

Inhoud	2
Inleiding	3
1. De missie van Waterlandsmuseum De Speeltoren	3
2. Het collectieplan	4
2.1 Doel collectieplan	4
2.2 Positionering	5
3. De collectie	6
3.1 Beleid t.a.v. collectie	6
3.2 Collectiebeschrijving	7
3.2.1 Geschiedenis van het museum	7
3.2.2 Verzamelbeleid	8
3.2.3 Omvang van de collectie	8
3.2.4 Collectiewaardering	9
4. Behoud en Beheer	10
4.1 Collectieregistratie en -documentatie	10
4.2 Afstotingsbeleid	11
4.3 Passieve conservering	11
4.4 Vochthuishouding	12
4.5 Temperatuur	13
4.6 Verlichting	13
5. Actieve conservering en restauratie	14
6. CHV-plan	14
Bijlage: Risico Inventarisatie Collectie	15

Inleiding

“Een museum is een permanente instelling, niet gericht op het behalen van winst, die ten dienste staat van de samenleving. Een museum onderzoekt, verzamelt, conserveert, interpreteert en presenteert materieel en immaterieel erfgoed. Open voor het publiek, toegankelijk en inclusief, bevorderen musea diversiteit en duurzaamheid. Ze opereren en communiceren ethisch, professioneel en in samenwerking met gemeenschappen, en bieden gevarieerde ervaringen voor educatie, plezier, reflectie en kennisuitwisseling.”

Deze definitie van een museum, zoals vastgesteld door het International Council of Museums (ICOM), past ons museum goed, getuige onze missie (zie hieronder).

1. De missie van Waterlandsmuseum De Speeltoren

Het Waterlands museum De Speeltoren wil de rijke historie, die verscholen ligt achter de façades en wateren van Monnickendam, Broek in Waterland, Zuiderwoude, IJpendam en Uitdam presenteren aan de inwoners van Waterland en de toeristen. Het wil de geschiedenis deel laten uitmaken van het leven en het bewustzijn van haar huidige inwoners. Het museum wil tevens een plek zijn waar de hedendaagse cultuur van Waterland zich kan presenteren.

Het museum heeft ten doel het bevorderen van het onderzoek naar de geschiedenis van Monnickendam en de Gemeente Waterland en hun ruime omgeving. En ook het verzamelen, bewaren en bewerken van het materiaal kan daarvoor van belang worden geacht. Het museum tracht dit te bereiken door het presenteren van het verzamelde materiaal en het informeren hierover voor doeleinden van studie, educatie en recreatie; door samenwerking met de overheid, oudheidkundige verenigingen en andere musea; door het organiseren van tijdelijke tentoonstellingen in het museum, ook van

andere dan historische aard, en het meewerken aan tentoonstellingen van derden.

De relatie met de gemeenschap van Waterland blijkt o.a. uit de vele vrijwilligers die het museum volledig runnen. Zij vormen een dwarsdoorsnede van de bevolking van Waterland. Ook de Raad van Toezicht en het Bestuur bestaat volledig uit vrijwilligers. E.e.a. geeft aan dat er een hechte band is tussen het museum en de gemeenschap van Waterland. Participatie is zo vanzelfsprekend.

2. Het collectieplan

Het Waterlandsmuseum De Speeltoren bestaat in 2022 tien jaar. Hoog tijd voor het opnieuw schrijven van een collectieplan.

2.1 Doel collectieplan

Dit collectieplan beoogt inzicht te geven in:

- de samenstelling en betekenis van de collectie;
- het collectiebeleid: keuzes, prioriteiten;

Een duidelijk collectieplan biedt ook de basis voor eventueel afstotingsbeleid.

Het collectieplan onderschrijft de toepassing van de Leidraad Afstoting Museale Objecten (LAMO) bij afstotingen uit de collectie, zie 4.2

Ook kan dit collectieplan aanleiding zijn tot (her)bezinning op de missie van het museum.

Met het collectieplan valt na te gaan welke objecten nog ontbreken in de collectie en welke er niet (meer) in passen. Op deze manier wordt duidelijk wat er wel en niet wordt verzameld en in welk verzamelgebied.

2.2 Positionering

Onder de overkoepelende organisatie van de Vereniging Oud Monnickendam (VOM) vallen:

Stichting Waterlands museum de Speeltoren

- Bestuur
- Raad van Toezicht
- Vrijwilligers

Stichting Vrienden van het Waterlands museum de Speeltoren

Stichting Beheer Vereniging Oud Monnickendam

- Gebouw

Het museum wordt volledig gerund door ruim 70 vrijwilligers, terwijl ook de Raad van Toezicht en het Bestuur volledig uit vrijwilligers bestaat.

Voor niet operationele kosten (nieuwe aankopen, verbouwingen en grote wijzigingen) wordt een beroep gedaan op de Stichting Vrienden met haar donateurs en op externe sponsors.

Het museum ontvangt voor haar normale bedrijfsvoering geen subsidies en is daarin zelfvoorzienend met haar 6000-10000 bezoekers per jaar en de verkopen uit haar museumwinkel

3. Collectie

3.1 Beleid t.a.v. collectie

Het collectieplan bevat het beleid ter zake van het verzamelen, registeren, bewaren, tentoonstellen, behouden, beheren, onderzoeken en het informeren van de interne en externe doelgroepen. De collectie wordt digitaal geregistreerd in Axiell Cloud Service (zie 4.1)

Het beleid richt zich op voorwerpen die een bepaalde ontwikkeling of een bepaald tijdsbeeld uit de geschiedenis van Waterland laten zien. Het betreft vooral voorwerpen die in de vaste presentatie gebruikt kunnen worden. Met onze collectie/verzameling vertellen we verhalen in de vorm van tentoonstellingen, rondleidingen en activiteiten.

Behalve aan materiële getuigenissen schenkt het museum aandacht aan immateriële overleveringen. Te denken valt aan de vastgelegde mondelinge overleveringen ('oral history') en geluids- en beeldmateriaal, door het tonen van de interviews die opgenomen zijn door de Werkgroep Oral History van de Vereniging Oud Monnickendam.

Het museum heeft contacten met en werkt graag samen met omliggende musea en culturele erfgoedorganisaties en met de andere onderdelen van de VOM, zoals de Stichting IJsschuiten Gouwzee, Stadsgidsen Monnickendam, Archeologische Werkgroep Waterland.

3.2 Collectiebeschrijving

De beschrijving van de collectie is op hoofdlijnen ingedeeld in:

3.2.1 Geschiedenis van het museum.

Het allereerste begin van een klein museum was in 1980, toen de VOM de beschikking kreeg over het vroegere politiebureau bij de Speeltoren. Hier werd een deel van de tegelverzameling van dokter Van Tijen tentoongesteld. Deze verzameling heeft zich sinds 1963 op verschillende locaties bevonden, o.a. in de bovenzaal van De Waegh en in de Grote Kerk.

Dr. Van Tijen was huisarts in Waterland tussen 1903 en 1921. Hij verzamelde uit de 18e en 19e eeuw daterende wandborden en tegels, die hij als betaling van armlastige patiënten ontving.

In 2001, op 21 februari, vond de officiële oprichting van het Speeltorenmuseum plaats.

Het kleine en moeilijk toegankelijke museum was nog steeds gevestigd in het voormalige politiebureautje naast en achter de Speeltoren. Behalve op de begane grond, waar de doorgang in de toren als ingang diende, was de Speeltoren – het pronkstuk van het kleine museum – nergens toegankelijk. Iedereen was enthousiast over de toren en het klokkenspel, maar zeer teleurgesteld dat het speelmechaniek niet te bezichtigen was.

In de loop der jaren werd de noodzaak van een ruimer museum dan ook groter.

Met behulp van subsidies en donaties, en de jarenlange acties en inspanningen van heel veel vrijwilligers werd in 2012 het huidige museum opnieuw opgeleverd.

3.2.2 Verzamelbeleid

Nog steeds schenken mensen het museum voorwerpen, bijvoorbeeld familiestukken, die ze van belang achten voor de geschiedenis van Monnickendam.

De Vereniging Oud Monnickendam is eigenaar van het grootste deel van de collectie. Het museum bewaart en beheert de collectie.

Er zijn een aantal objecten in bruikleen, waarvoor een bruikleenovereenkomst geldt.

Een selectiecommissie van de VOM en het museum beoordeelt of een voorwerp past in de collectie. De samenstelling van de commissie is vastgelegd in het Overzicht Werkgroepen.

3.2.3 Omvang van de collectie

De collectie van Waterlandsmuseum de Speeltoren bestaat uit ruim 5200 objecten. Een deel hiervan wordt niet tentoongesteld, maar is opgeslagen in het depot (zie punt 4).

Trekker van en geïntegreerd in het museum is de Speeltoren, met het oudste nog bespeelde carillon van de wereld. De Speeltoren is eigendom van de Gemeente Waterland.

De collectie is geregistreerd in de database Axiell CloudService.

De collectie bestaat uit de volgende deelcollecties:

- Rondom het carillon
 - Uurwerken

- Speeldozen
- Klokken
- Geschiedenis Monnickendam/Waterland:
 - Historische publicaties
 - Schilderijen, prenten, tekeningen
 - Bodemvondsten
 - Tegels, keramiek en aardewerk
 - Voorwerpen visverwerking,
 - Scheepsmodellen
 - Winterartikelen
 - Diverse categorieën objecten, zoals sieraden, insignes en onderscheidingstekens
- Ontstaan en ontwikkeling van de streek Waterland
 - Glazen en zilveren bokalen, deels bruikleen Hoogheemraadschap (HHNK)
 - Geprepareerde flora en fauna (voornamelijk bruikleen van o.a. Naturalis)
 - Gereedschappen
 - Agrarische voorwerpen
 - Veenwinning
- Beeldmateriaal, met name fotografie
- Educatie
 - Schoolplaten
 - Speelgoed
 - Winkelinventaris

3.2.4 Collectiewaardering

De basis voor de beoordeling van de objecten ligt in de museale waarde die het materiaal heeft als cultureel erfgoed. Het waarderen van objecten is een vorm van selecteren (volgens Museale weegschaal) waarbij er

‘betekenis’ aan een object of aan (deel)collecties worden toegekend.

4. Behoud en Beheer

Het museum is nog steeds gehuisvest op de locatie van de speeltoren en het voormalig politiebureau. In 2011/2012 is het oude politiebureau gesloopt en heeft een grote verbouwing/uitbreiding plaatsgevonden.

De niet tentoongestelde collectie wordt bewaard in 2 depots, op de 2e verdieping en boven de personeels-/werkruimte.

4.1 Collectieregistratie en -documentatie

Registratie en documentatie:

Axiell Cloud Service (was AdLib) Zie 3.1

De registratie bevat in ieder geval de volgende gegevens:

- Objectnummer
- Datum van verwerving
- Categorie
- Naam object
- Titel
- Beschrijving
- Vervaardiger
- Datering
- Fysieke kenmerken
- Verwerving
- Standplaats

4.2 Afstotingsbeleid

Het collectieplan onderschrijft de toepassing van de LAMO bij afstotingen uit de collectie van het museum. Dit betekent o.a.:

- Besluiten tot afstoting zijn of worden genomen op inhoudelijke gronden.
- Er is een mandaat tot afstoting van de juridisch eigenaar van de objecten/deelcollectie.
- Het afstotingsproces is gedocumenteerd.
- Afgestoten objecten zijn worden aangekondigd via www.afstotings-database.nl (vanaf 1 januari 2016).
- Afgestoten objecten zijn of worden eerst aangeboden aan andere musea.
- Opbrengsten uit de verkoop van objecten zijn of worden uitsluitend gebruikt ter verbetering van de collectie, zoals aankoop, actieve conservering en restauratie.

4.3 Passieve conservering

Gebouw

De collectie is ondergebracht in 5 zalen en 2 depots in ons museumgebouw dat in 2012 geheel nieuw is opgeleverd. Het gebouw wordt periodiek geïnspecteerd en onderhouden door de eigenaar, de Stichting Beheer Vereniging Oud Monnickendam. Het gebouw is voorzien van een gecertificeerde en jaarlijks onderhouden inbraak- en brandalarmering welke 24 uur per dag bewaakt wordt door de externe bewakingscentrale van G4S, die bij calamiteiten één van de bestuursleden of de brandweer alarmeert. De 2 depots bevinden zich op de vliering boven de werkruimte op de begane grond en op de 2e/3e verdieping en zijn afgesloten en niet toegankelijk voor het publiek. Kwetsbare voorwerpen bevinden zich in vitrines of achter glas.

Het gebouw is voorzien van noodverlichting, nooddeuren en een noodtrap buiten aan de achterzijde en kan dus bij calamiteiten zowel via het centrale trappenhuis als via de achterzijde worden verlaten. Alle brandblusmiddelen worden m.b.v. een onderhoudscontract jaarlijks gecontroleerd. De Regionale Brandweer Zaanstreek Waterland voert periodiek controles uit. De medewerkers zijn allen in het bezit gesteld van het Calamiteiten-plan. De zalen kunnen voortdurend geobserveerd worden door een gesloten videocircuit met 4 camera's, terwijl één van de aanwezige vrijwilligers ook periodiek een inspectieronde loopt. Alle verdiepingen zijn met een platformlift bereikbaar.

Het gebouw is voorzien van centrale verwarming met centraal geregelde thermostaten per zaal of depot. Het museum-klimaat wordt zo constant mogelijk gehouden met inachtneming van de volgende uitgangspunten:

4.4 Vochthuishouding

Alle zalen en beide depots zijn voorzien van bevochtigers en ontvochtigers t.b.v. de luchtbehandeling. Deze zijn voorzien van hygrostaten die waar mogelijk op een vaste stand gehouden worden om de fluctuaties in de relatieve vochtigheid zoveel mogelijk te beperken. Het vochtgehalte van de lucht wordt gehandhaafd op een stand tussen 50% en 55% RV, met als grenzen 45-60% RV – fluctuaties maximaal 5% per etmaal. De Relatieve Vochtigheid is in elke ruimte op elektronische hygro-/thermometers af te lezen, wordt daarin ook opgeslagen en wordt dagelijks door de dagcoördinatoren gecontroleerd.

Ter voorkoming van waterschade is op geen enkele expositiezaal waterleiding aanwezig,

4.5 Temperatuur

Het museum heeft geen airconditioning, De gewenste temperatuur bedraagt 18°-25° Celsius. De thermostaten van de centrale verwarming staan 24 uur per etmaal op een vaste stand tussen 18° en 20° Celsius; de lagere temperatuur in de depots, de wat hogere in de publieksruimten – fluctuaties zo gering mogelijk en maximaal 2° Celsius per etmaal of 5° Celsius maximaal. De temperatuur is in elke ruimte op elektronische hygro-/thermometers afleesbaar, wordt daarin ook opgeslagen en wordt dagelijks door de dagcoördinatoren gecontroleerd.

4.6 Verlichting

Alle ramen aan de buitenzijde van de zalen zijn voorzien van zonwerende folie om toetreding/instraling van direct zonlicht tegen te gaan. Waar veel zontoetreding optreedt is zonwerende raambekleding toegepast. Bijna alle verlichting is met LED's uitgevoerd om warmteontwikkeling en energieverbruik zoveel als mogelijk te beperken. Op het dak van het museum zijn buiten zicht van de straat en omgeving 17 zonnepanelen aangebracht om daarmee zoveel mogelijk in eigen behoefte te voorzien. Het verlichtingsniveau in zalen en vitrines is beperkt tot 200 Lux (300 Lux in zeer uitzonderlijke tijdelijke situaties) of lager bij erg kwetsbare objecten. Buiten openingstijden wordt alle verlichting centraal uitgeschakeld, terwijl op zalen en in vitrines alle verlichting door timers en sensoren gestuurd wordt en zichzelf uitschakelt als er 10 minuten geen beweging in de bewuste ruimte wordt waargenomen.

5. Actieve conservering en restauratie

Bij eventueel noodzakelijke restauratie of conservering - zo nodig in overleg met een bruikleengever - wordt contact opgenomen met extern deskundigen.

6. Collectie Hulpverleningsplan

(conform het 7-stappenplan Erfgoed Gelderland)

6.1 Crisisteam

- Bestuursleden en hoofdverantwoordelijke voor collectiebeheer / zaalverantwoordelijke

6.2 Risico's gebouw en terrein

- Benoemd in de risico-inventarisatie en het calamiteitenplan

6.3 Inventarisatie top-objecten evacuatie

- Zie detaillijst Calamiteitenplan

6.4 Inventarisatie preventieve maatregelen

- Zie het collectieplan en het calamiteitenplan

6.5 Contacten externe organisaties

- Vrijwillige Brandweer veiligheidsregio
- G4S Alarmcentrale
- Gebouwenbeheerder gemeente in relatie tot Speeltoren en carillon

6.6 Calamiteitenplan

- Zie het Calamiteitenplan en de bijbehorende detaillijst

6.7 Evaluatie

- Jaarlijks evalueert het bestuur of aanpassing van calamiteitenplan, CHV-plan en risico-inventarisatie noodzakelijk zijn.

Bijlage 1 Collectieplan 2022 - Risico Inventarisatie

n r	Risico	Toelichting	Maatregel	Controle	Verantwoordelijke
1	Schade collectie t.g.v. onjuiste procedures / calamiteiten vervoer / schoonmaak	Collectiezorg onbekend bij wisselende niet bewaam vrijwilligers	Begeleiding handelingen met collectie door collectiebeheerders volgens procedures	Collectie-beheerders	Bestuur / collectiebeheer
2	Schade door fysieke krachten	Schade door slijtage of verplaatsing	Schadeherstel intern of indien nodig door derden	Wekelijkse inspectieronde	Dagcoördinator
3	Schade door water	Schade door dak-/gootlekkages en/of lekkende leidingen	Goed onderhoud aan gebouw en installaties	Kwartaalinspectie Stichting Beheer VOM	Bestuur en stichting Beheer VOM
4	Schade door vocht	Schade door te hoge of te lage Relatieve Vochtigheid	Volgen procedures museumklimaat	Dagelijkse controle	Dagcoördinator
5	Schade door brand	Hele collectie, inclusief depots, in één gebouw	Goed onderhoud brandmeldinstallatie en blussers	Jaarlijkse controle en certificering	Paraat BV en Ronday BV
6	Schade door ongedierte	Knaagdieren / insecten / kruipend ongedierte / schimmels	Schoonmaak / controle op aantasting / jaarlijks preventieve bestrijding door ongedierte-bestrijder	Kwartaalinspectie en jaarlijkse (preventieve) behandeling tegen bijv. zilversjes	Collectiebeheer en Attack Ongedierte-bestrijding
7	Schade door licht, UV of IR-straling	Schade door te hoge lichtintensiteit op kwetsbare collectie	Meting lichtintensiteit na wijzigingen / timers schakelen licht uit na 10 minuten geen beweging / zon- en UV-werende folie op ramen	Jaarlijkse controle elektrische installatie, timers en noodverlichting	Collectiebeheer en Ronday BV

8	Schade door onjuiste temperaturen	Te grote temperatuurschommelingen zorgen voor krimp / uitzetten	Volgen procedures museumklimaat	Dagelijkse controle	Dagcoördinator
9	Schade door verontreiniging	Inwerking stof / gassen / dampen / vloeï- of vaste stoffen	Preventief onderhoud / inspecties vitrines etc.	Halfjaarlijkse inspectie	Collectiebeheerders
10	Schade door vandalisme	Personen die moedwillig collectie beschadigen	Tijdens openingstijden gastheren/-vrouwen en bewakingscamera's – na sluitingstijd inbraakbeveiliging	Dagelijks toezicht	Gastheren/-vrouwen, tentoonstellingsmakers (vitrines), collectiebeheer (toezicht en registratie)
11	Schade door diefstal	Personen die delen collectie ontvreemden	Tijdens openingstijden gastheren/-vrouwen en alarmering op nooddeuren	Dagelijks toezicht	Gastheren/-vrouwen, tentoonstellingsmakers (vitrines), collectiebeheer (toezicht en registratie)